एकाइ ८ · जनसङ्ख्या र यसको व्यवस्थापन

उत्तरकुञ्जिका · शिक्षकका लागि

पूर्णाङ्क २९

अङ्क विभाजनमा दिइएका बुँदाका आधारमा अङ्क दिनुहोस्। फरक शब्दमा लेखिएको भए पनि उही कुरा भनेको उत्तर सही मानिन्छ।

१ मुख्य शब्द

ज्ञान · ३

१. जनसाङ्ख्यिकी
२. मातृभाषा
३. आश्रित अनुपात
४. जन्मान्तर
५. बन्ध्याकरण
६. अनुगमन

प्रत्येकको ०.५ अङ्क।

२ चित्रको नामाङ्कन

बोध · ३

१. ० देखि १४ वर्ष
२. आश्रित जनसङ्ख्या
३. १५ देखि ५९ वर्ष
४. सक्रिय जनसङ्ख्या
५. ६० वर्ष र माथि
६. आश्रित: २७.८३ + १०.२१ = ३८.०४%

प्रत्येकको ०.५ अङ्क।

३ ठिक कि बेठिक?

ज्ञान · २

i. ✓ **ठिक**
ii. ✗ **बेठिक:** महिला र पुरुष दुवैको उमेर २० वर्ष पुगेपछि मात्र विवाह गर्न पाइन्छ।
iii. ✗ **बेठिक:** ७७ मध्ये ३४ जिल्लाको जनसङ्ख्या घट्यो।
iv. ✓ **ठिक**

प्रत्येकको ०.५ अङ्क।

४ अति छोटो उत्तर

क. **अङ्क विभाजन** — ज्ञान · १

✓ आवश्यकताअनुसार जनसङ्ख्या नियन्त्रण गर्ने वा बढाउने र सबैलाई स्रोतसाधन तथा सेवासुविधा पुऱ्याउने काम भनी लेखेमा।

ख. **अङ्क विभाजन** — ज्ञान · १

✓ जन्म, मृत्यु र बसाइँसराइ लेखेमा।

ग. **अङ्क विभाजन** — ज्ञान · १

✓ १२४ मातृभाषा र १४२ जातजाति भनी लेखेमा।

घ. **अङ्क विभाजन** — ज्ञान · १

✓ ०.९२ प्रतिशत भनी लेखेमा (वि.सं. २०६८ को १.३५ प्रतिशतभन्दा कम)।

ङ. **अङ्क विभाजन** — प्रयोग · १

✓ ६० वर्ष नाघेकाले आश्रित जनसङ्ख्यामा भनी लेखेमा।

च. **अङ्क विभाजन** — ज्ञान · १

✓ बौद्ध धर्म लेखेमा।

Science Playground, काठुन्जे, भक्तपुर
विद्यार्थीसहित भ्रमणको समय लिन: https://science-playground.com/booking

छ. **अङ्क विभाजन** — प्रयोग · १

✓ ३० − १० + ५ − ४० = −१५, अर्थात् १५ ले घट्यो भनी लेखेमा।

ज. **अङ्क विभाजन** — बोध · १

✓ प्रयोग गर्ने वस्तुको गुण, परिमाण र जीवनशैलीले भनी लेखेमा।

झ. **अङ्क विभाजन** — बोध · १

✓ छोरा पाउने चाहनामा धेरै बच्चा जन्माउने चलन घट्छ भनी लेखेमा।

५ छोटो उत्तर

क. **अङ्क विभाजन** — प्रयोग · २

✓ आश्रित अनुपात = आश्रित ÷ सक्रिय × १०० = ३०० ÷ ६०० × १०० = ५० निकालेमा।

✓ हरेक १०० जना सक्रिय मानिसले ५० जना बालबालिका र बुढापाकाको भरणपोषणमा सघाउनुपर्छ भनी अर्थ लेखेमा।

ख. **अङ्क विभाजन** — बोध · २

✓ पढाइ पूरा गर्न र सिप सिक्न पाइन्छ, वा आम्दानी भएपछि बच्चाको हेरचाह, पोषण र पढाइलेखाइ सजिलो हुन्छ भनी लेखेमा।

✓ शरीर पूर्ण विकास भएपछि गर्भ रहँदा आमा र शिशुको स्वास्थ्य राम्रो हुन्छ, परिवार सानो र सुखी हुन्छ, वा देशको जनसङ्ख्या वृद्धि नियन्त्रणमा मदत पुग्छ भन्ने जस्ता अर्को कुनै एक फाइदा लेखेमा।

ग. **अङ्क विभाजन** — प्रयोग · २

✓ उपयुक्त उमेरमा (२० वर्षपछि) मात्र विवाह हुँदा पहिलो बच्चा पनि ढिलो जन्मिन्छ र परिवार सानो राख्न सजिलो हुन्छ भनी लेखेमा।

✓ छोरीले शिक्षा पाउँदा प्रजनन स्वास्थ्यमा सचेत हुन्छिन् र कति बच्चा कहिले जन्माउने भन्ने निर्णय आफैँ गर्न सक्छिन्, वा अरूलाई बालविवाहबाट जोगाउन सचेतना फैलिन्छ भनी लेखेमा।

६ लामो उत्तर

अङ्क विभाजन — बोध · ४

✓ सक्रिय उमेरका मानिस धेरै भए काम गर्ने जनशक्ति धेरै हुन्छ, उत्पादन बढ्छ र विकास निर्माण सजिलो हुन्छ भनी लेखेमा।

✓ आश्रित जनसङ्ख्या धेरै भए थोरै कमाउनेले धेरैको भरणपोषण गर्नुपर्छ, बचत र लगानी घट्छ भनी लेखेमा।

✓ सक्रिय उमेरका धेरै मानिस विदेश जाँदा देशभित्र कामदारको कमी हुन्छ तर विप्रेषण भित्रिन्छ, वा जातजाति, भाषा र लिङ्गको तथ्याङ्कबाट पछाडि परेका समूहका लागि रोजगारी र सिपका कार्यक्रम बनाउन सकिन्छ भनी लेखेमा।

✓ उमेर समूहको तथ्याङ्कबाट विद्यालय, स्वास्थ्य संस्था र बुढापाकाका भत्ताको बजेट बनाउन सकिन्छ, त्यसैले जनसङ्ख्याको बनोटले उत्पादन, खर्च र योजनामा प्रभाव पार्छ भनी लेखेमा।

Science Playground, काठ्मान्डे, भक्तपुर
विद्यार्थीसहित भ्रमणको समय लिन: https://science-playground.com/booking

७ सोच्नुहोस्

उत्तर **उच्च दक्षता · २**

सक्रिय उमेरका मानिसलाई सिपमूलक शिक्षा र देशभित्रै रोजगारी दिए मात्र उनीहरूको श्रमले देश बनाउँछ। काम नपाउने युवा धेरै भए उल्टै बेरोजगारी बढ्छ। यो अवसर सधैँ रहँदैन, किनभने जन्मदर घट्दै गएकाले केही दशकपछि बुढापाका, अर्थात् आश्रित जनसङ्ख्या, बढ्छ।

अङ्क विभाजन

- ✓ सिपमूलक शिक्षा, तालिम र देशभित्रै रोजगारी सिर्जना गरेर फाइदा लिन सकिन्छ भनी लेखेमा।
- ✓ जन्मदर घट्दै गएकाले केही दशकपछि बुढापाकाको सङ्ख्या बढ्छ, त्यसैले यो अवसर सधैँ रहँदैन भनी लेखेमा।

८ क्रियाकलाप: छिमेकका परिवार

(अङ्क नदिइने)

विद्यार्थीले पाउनुपर्ने नतिजा

० देखि १४ वर्ष र ६० वर्ष वा माथिका सदस्य आश्रित र १५ देखि ५९ वर्षका सदस्य सक्रिय गनिनुपर्छ, उनीहरूले काम गर्छन् कि गर्दैनन् भन्ने हेरेर होइन। उदाहरणमा ६८, १२ र ८ वर्षका आश्रित र ४२, ३८ र १६ वर्षका सक्रिय छन्। जम्मा पङ्क्तिमा तीनै परिवारका आश्रित र सक्रिय जोडिन्छन्। धेरैजसो छिमेकमा सक्रिय सङ्ख्या आश्रितभन्दा धेरै आउँछ, तर विदेश गएका सदस्यलाई गन्नु हुँदैन।

तहअनुसार अङ्क	ज्ञान	बोध	प्रयोग	उच्च दक्षता	जम्मा
अङ्क	१०	११	६	२	२९

Science Playground, कादुन्जे, भक्तपुर
विद्यार्थीसहित भ्रमणको समय लिन: https://science-playground.com/booking